

ÖĞRENCİ GÖZÜYLE SINIFIN ÖRTÜK PROGRAMI

Yavuz BOLAT*

Öz

Öğrenci görüşleri yardımıyla okulun örtük programının belirlenmeye çalışıldığı bu araştırma, 2012-2013 eğitim-öğretim yılında Ankara İli Çubuk İlçesi sınırları içinde yer alan bir ilkokulun dördüncü sınıflarından rastlantısal olarak seçilen bir sınıftaki öğrencilerin görüşleri alınarak yapılmıştır. Araştırmacı tarafından daha önceden belirlenen görüşme soruları, görüşme ortamında öğrencilere yöneltilmiş ve öğrencilerin bu sorulara verdikleri cevapların içerik analizleri yapılarak bulgular ve yorumlar yapılmıştır. Bu çalışma ile öğretmen kişilik özellikleri, öğretmen öğrenci ilişkileri, öğretmen mesleki bilgisi özellikleri, sınıf ortamı ve bu ortamda uygulanan ödül ve cezalara ilişkin bazı sonuçlara ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Örtük program, sınıf iklimi, gizli hedefler, öğrenci görüşleri.

THE HIDDEN CURRICULUM OF THE CLASSROOM FROM THE STUDENT'S POINT OF VIEW

Abstract

This research which has been based on the idea that the hidden curriculum applied in education may be ascertained by means of the data belonging to the climate of the class with the assistance of students has been realized by making interviews with the students who continue their education at the four level primary school in the district of Çubuk of the province of Ankara during the 2012-2013 school year. The questions to be asked during the interview which have been previously prepared have been asked to the students during the mentioned interview and the

* Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, EPÖ, yavuzbolat06@gmail.com

contents of the answers that the students gave to those questions have been analysed, findings were obtained from that analysis and those findings were interpreted. Through this study some conclusions were obtained regarding the personality traits of the teacher, teacher-student relationships, professional knowledge of the teacher, classroom environment and the rewards and punishments applied in that environment.

Keywords: *Hidden curriculum, classroom climate, hidden goals, students opinions.*

1. GİRİŞ

Eğitim, programlı adımlarla ilerleyen, hedefleri belirlenmiş uygulamaları içeren istendik kültürlenme çalışmalarıdır. Bu çalışmaları düzenleyen en önemli unsur hiç şüphesiz eğitim programlarıdır. Ayrıca eğitim ve öğretim programları, eğitimin kalitesini belirleyen ve yönlendiren en önemli unsurlardır. Bu unsurlar eğitim liderlerinin yol haritasını ve eğitimden faydalananların istendik davranışlarını net olarak ortaya koymaktadır. Bütün bu faydaların yanında bir eğitim programı, toplumların siyasi, ekonomik, ideolojik vb. beklentileri ile bireylerin ihtiyaçları dikkate alınarak saptanmış bazı istendik özellikleri ve bunların kazandırılmasını sağlayacak yaşantıları tanımlar (Demirel, 1999; Ertürk, 1993; Ornstein & Hunkins, 1988; Varış, 1994).

Gerek eğitim programı gerekse öğretim programının bir kapsamı ve sınırlılığı vardır. Örtük programın kapsamının, resmi programlara göre daha geniş olduğu bilinmektedir (Veznedaroğlu, 2007). Bu geniş kapsama rağmen örtük programlar genellikle eğitimin dışında görülmekle birlikte bilinçli olarak kullanıldığında eğitim programının ayrılmaz bir parçası haline gelirler. Bu bakımdan örtük program, geleneksel eğitim programları ile uyumlu olduğunda genel bir eğitim programından daha etkili hale gelebilir (Anderson, 1992: 22).

Eğitimde, eğitimin amaçladığı ve sonunda bireylere kazandırmak istediğimiz özelliklere hedef adı verilmektedir. Eğitim de ise hedefler; en ideal ve soyut ifadelerden, bireyin davranışında gözlenebilecek somutluk düzeyine kadar indirgenerek uzak, genel ve özel hedefler olarak ele alınır. Okul ve sınıf yaşantısı sürecinde öğrenciler resmi programların yanında, sosyal ve toplumsal etkileşimler sonucu ortaya çıkan bir başka programdan daha etkilenirler. Bu programa örtük program (*hidden curriculum*) adı verilmektedir (Wren 1999; Yüksel, 2004).

Eğitimde hedefler net olmalıdır. Ancak gerek uygulamalar gerekse uygulamaların mimarları ya da uygulama alanları ya da uygulama alanlarındaki bireylerin dünyaya bakışları ve hayatı algılayışları eğitime gizil yönde etki etmektedir. Bu noktada gizil olan bu unsurların belirlenebilmesi önem arz etmektedir ki her gizil hedef eğitimin genel felsefesine ve toplumun beklentilerine uygun düşmeyebilir. Örtük program olarak bilinen gizil hedefler içeren program saptanması uzun ve ayrıntılı çalışmalarla ortaya çıkarılmaktadır. Bu gizil hedefler, yapılan planlı gözlemler veya öğrenim ortamındaki bireylerin söylemleri ile ortaya çıkarılabilir.

Eğitimde yazılı olmayan ama varlığı dolaylı yollardan tespit edilebilen bu gizil programlar bilinçli olarak eğitim faaliyetleri içinde uygulanır. Okullarda resmi programların yanında yazılı olmayan bu programlar da bulunmaktadır. Örtük olarak gerçekleşen bu programlar açık olarak izlenemese de sonuçları öğrenciler için gerçektir ve çoğu zaman eğitimin amacına ulaşmasında yazılı programlara oranla daha etkilidir. Eğitimin uzak hedefi “değerler sistemi gelişmiş çağdaş insan profiline ulaşmak” ise örtük program değerlerin kazanılması sürecinde bir avantaj, teşvik ve yönlendirme aracı kabul edilerek, tıpkı resmi program gibi planlı etkinlikler halinde düzenlenebilir (Kuş, 2009).

Örtük program kavramı ilk defa Jackson tarafından kullanılmıştır (Kohlberg, 1983; Lynch, 1989; Margolis, Soldatenko, Acker ve Gair, 2005; Yüksel, 2004). Örtük programın tanımlayan birçok ifade kullanılmaktadır. Örtük program kavramına karşılık olarak “açıkça belirtilmemiş program”, “gizli program”, “okullaşmanın akademik olmayan çıktıları” ve “okullaşmanın insana yaptıkları” ifadelerinin de kullanıldığını belirtmiştir (Vallanca, 1983). Aslında örtük program, açıkça belirtilen programa maruz kalındıkça ve tepki gösterildikçe ortaya çıktığı için öğrenciler örtük programın oluşmasına katılmaktadır. Snyder’ın örtük programla ilgili bu görüşü aslında öğrencilerin kendilerine sunulan programa tepki geliştirerek örtük programı oluşturdukları düşüncesidir (Kesici ve Türkoğlu, 2012). Örtük programa öğrencinin bu etkisi, akran etkileşimi ve sınıf ikliminin en önemli etkeni ve yönlendiricisi olan öğretmen tutum ve davranışlarıyla meydana gelmektedir. Ayrıca eğitimsel etkinliklerde eğitim programın üç yönünden söz edilebilir. Bunlar eğitimin fiziksel yapısı, öğretim programı ve örtük programdır (Anderson, 1992: 21). Bu durumda örtük program, eğitimin üçüncü önemli bileşeni olarak görülmektedir. Örtük programın bu özelliğini bilen eğitimcilerin bu türden bir programı daha bilinçli ve etkili kullanması gerekmektedir. Ayrıca örtük programın boyutları genellikle (1) okulun idari ve sembolik araç ve gereç düzenlemeleri, (2) okul-çevre arasındaki etkileşimler, (3) sınıf iklimi olarak ele alınmakla (Yüksel, 2004) birlikte, örtük programın kapsamını okulun idari ve örgütsel araç ve düzenlemeleri, okul-çevre arasındaki etkileşim, sınıf iklimi öğeleri oluşturmaktadır (Jackson, 1968; Akt: Yüksel, 2004). Bu öğelerin ayrı ayrı ya da bütünsel ilişkisi ele alındığında yürütülen örtük programa dair bilgilerin elde edilmesi mümkün olacaktır.

1.1. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın temel amacı, öğrenci görüşleri yardımıyla okulun örtük programının belirlemektir. Bu amaç çerçevesinde örtük program unsurlarından

öğrenim görülen sınıfın sınıf iklimini oluşturan unsurlar dikkate alınmıştır. Bu amaç için yapılan içerik analizinden sonra ortaya çıkan sınıf iklimi unsurları şunlardır: (1) Öğretmen Kişilik Özellikleri, (2) Öğretmen-Öğrenci İlişkileri, (3) Öğretmenin Öğretmenlik Mesleği Özellikleri, (4) Sınıf Ortamı ve (5) Ödül ve Cezalar.

2. YÖNTEM

Bu çalışmada Milli Eğitim Bakanlığına bağlı olarak Ankara İli Çubuk İlçesinde hizmet veren bir ilkokulda 2012-2013 eğitim-öğretim yılında öğrenim gören araştırmaya katılan 4. sınıf öğrencilerinin görüşleri dikkate alınmıştır. Bu araştırmaya için rastlantısal olarak seçilen sınıfın sınıf mevcudu 21 öğrenciden oluşmaktadır. Araştırmanın yapıldığı sürede bir öğrenci devamsızlık yaptığı için 20 öğrenci çalışmaya katılmıştır. Nitel bir araştırma özelliğine sahip bu çalışma bir durum araştırmadır. Bu çalışma araştırmada, çalışmaya katılan sınıfın öğrencilerinin daha önceden araştırmacı tarafından uzman görüşleri alınarak hazırladığı görüşme sorularına verdikleri cevaplar içerik analizine tabi tutularak elde edilen bulgular ışığında okulun örtük programı belirlenmeye çalışılmıştır. Araştırmacı çalışmaya katılan öğrencilere “sınıf öğretmeni”, “sınıftaki akran grupları” ve “sınıf ortamı” ile ilgili sorular yönelmiştir. Sorulara ilişkin cevaplar önce ses kaydı ile daha sonra yazılı kayıt ile kayıt altına alınmıştır. Bu araştırmada kullanılan görüşme tekniği standartlaştırılmış açık uçlu görüşme tekniğidir. Bu yaklaşım bir araştırmada birden fazla görüşmecinin kullanılacağı durumlarda etkili biçimde kullanılır. Aynı şekilde, yanıtlarda görüşmecilerin becerileri, yanlılıkları veya özelliklerinden kaynaklanabilecek farklılıkları da azaltır (Yıldırım ve Şimşek, 2008).

2.1. Çalışma Grubu

Çalışma için seçilen ilkokuldaki çalışmaya rastlantısal olarak seçilen dördüncü sınıfın sınıf mevcudunun tamamı olan 21 öğrencinin çalışma sürecinde okula devam eden ve çalışmaya katılan 20 öğrencinin cinsiyet grupları Tablo 1'deki gibi oluşturulmuştur:

Tablo 1. Çalışma Grubu Sayıları

Sınıf Düzeyi	Kız Öğrenci	Erkek Öğrenci	Toplam
4	10	10	20

2.2. Verilerin Toplanması ve Analizi

Bu çalışmada öğrencilerin daha önceden hazırlanan görüşme sorularına ilişkin bazı cevaplar vermeleri istenmektedir. Bu cevaplara ulaşabilmek amacıyla araştırmacı tarafından görüşme ortamına hazır olarak getirilen yapılandırılmış sorular araştırmaya katılan öğrencilere yöneltilmiştir. Araştırmaya katılan öğrencilere sırasıyla aşağıdaki sorular yöneltilmiştir:

- Sınıf öğretmeninizi anlatabilir misin?
- Sınıf ortamındaki arkadaşlarıyla olan arkadaşlık ilişkilerini anlatır mısın?
- Sınıfınızın ortamından biraz bahsedebilir misin?

Öğrencilerin yukarıdaki sorulara verdikleri cevaplar araştırmacı tarafından önce ses kaydı yapıp daha sonra yazılı olarak kayıt altına alınmıştır. Araştırmaya katılan öğrencilerden sorulara ilişkin alınan cevaplara ayrı ayrı içerik analizi yapılmıştır. Verilerin analiziyle elde edilen veriler aracılığıyla kodlar, boyutlar ve kategoriler oluşturularak verilerin anlamlandırılması çalışmaları yapılmıştır. Öğrenci cevaplarından toplamda 165 kod oluşturulmuş ve bu kodlar 5 farklı temaya ayrılmıştır. Yapılan bu gruplama ile araştırma bulgu ve sonuçları elde edilmiştir.

3. BULGULAR

Öğrencilerle yapılan görüşmelerin kayıt edilmesi ile oluşan görüşme metinleri tek tek içerik analizine tutulduğunda 5 farklı tema oluşmuştur. Bu temalar; (1)öğretmen kişilik özellikleri, (2)öğretmen-öğrenci ilişkileri, (3)öğretmenin öğretmenlik mesleği özellikleri, (4)sınıf ortamı, (4) ödül ve cezalar kategorileridir. Ayrıca bu temaların olumlu ve olumsuz kodları barındıran alt boyutları da mevcuttur. Bu araştırma için yapılan kodlamalardan 120 tanesi öğretmene ilişkin, 45 tanesi ise sınıf ortamına ilişkin kodları meydana getirmiştir. Öğrenci görüşmeleriyle elde edilen verilerin sınıf iklimi unsurlarına göre temalaştırılmasıyla aşağıdaki bulgulara ulaşılmıştır.

3.1. Öğretmen Kişilik Özellikleri

Öğrenci görüşlerine göre sınıf öğretmeninin kişilik özellikleri Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2’de öğretmen kişilik özelliklerine ilişkin olumlu ve olumsuz öğrenci cevaplarıyla ilgili oluşan kodlar verilmiştir. Bu kodlardan 18 tanesi olumlu iken yalnızca bir kod olumsuz olarak sınıflandırılmıştır. Öğrencilerin görüşme sırasında değindikleri en olumlu öğretmen kişilik özelliğine ilişkin kod ‘Temizliğe dikkat eder.’ (F=14) kodudur. Bununla birlikte ‘Şakalar yapar’ ve ‘Yalan söylemez.’ kodları öğrenciler tarafında eşit ve ikinci yüksek derecede önemli görülmüştür (F=12). Ancak ‘Yalan söylemez’ (K=9, E=3) koduna ilişkin kız ve erkeklerin frekans sayılarının farklı olduğu tespit edilmiştir. Bununla birlikte ‘Her zaman şık giyinir.’ (F=11) kodu ise öğrencilerce göre üçüncü sırada öğretmenlerinin olumlu kişilik özelliği olarak görülmüştür. Öğretmen kişilik özelliklerinden tek olumsuz cevaplar içerisinde yer alan ‘Bazen çok sinirli oluyor.’ (F=10) kodu sınıftaki öğrencilerin yarısı tarafından dile getirilmiştir.

Tablo 2. Öğretmen Kişilik Özellikleri

		Kodlar	Kız	Erkek	f
Öğretmen Kişilik Özellikleri	Olumlu	1. Temizliğe dikkat eder.	9	5	14
		2. Şakalar yapar.	6	6	12
		3. Yalan söylemez.	9	3	12
		4. Her zaman şık giyinir.	5	6	11
		5. Disiplinlidir.	3	6	9
		6. Nazik bir kişidir.	5	3	8
		7. Gülmeyi sever.	2	6	8
		8. Öğretmenimiz çok dürüsttür.	4	4	8
		9. Kötü söz kullanmaz.	3	4	7
		10. Hayvanlara iyi davranır.	3	4	7
		11. Kötü bir alışkanlığı yok.	3	3	6
		12. Hoşgörülü biridir.	3	3	6
		13. Rahat konuşur.	2	3	5
		14. Öğretmenimiz eğlencelidir.	3	2	5
		15. Konuşurken özen gösterir	3	2	5
		16. Rahat konuşur.	3	2	5
		17. Siniri çabuk geçer.	2	1	3
		18. Gerektiğinde ciddidir.	2	1	3
	Olumsuz	1. Bazen çok sinirli oluyor.	6	4	10

3.2. Öğretmen-Öğrenci İlişkileri

Aşağıda verilmiş olan Tablo 3 bizlere sınıf iklimi içerisinde yer alan öğretmen-öğrenci ilişkileri hakkında bilgi vermektedir. Bu tabloda olumsuz öğretmen-öğrenci ilişkilerini içeren 5 kod yer almaktadır. Bu kodlardan birinci sırayı 'Öğretmenim bana bağırır.' (F=5) kodu almaktadır. 'Öğrenciler ondan korkar.' (F=4) kodu ikinci, 'Sinirlendiğinde ondan korkarım.' ve 'Bizlere biraz kaba kuvvet uygular.' (F=3) kodları üçüncü sırada yer almaktadır.

Tablo 3. Öğretmen-Öğrenci İlişkileri

		Kız	Erkek	f	
Öğretmen-Öğrenci ilişkileri	Kodlar				
		1. Bize iyi davranıyor.	5	4	9
		2. Öğretmenimizi çok seviyorum.	5	4	9
		3. Bizim düzgün konuşmamızı istiyor.	4	5	9
		4. Bize karşı oldukça dürüsttür.	4	3	7
		5. Kalem, silgi, defter gibi ihtiyaçlarımızı karşılar.	3	2	5
		6. Bizimle çok ilgileniyor.	4	4	4
		7. Bizleri kendi çocuğu gibi sever.	3	1	4
		8. Bizleri kimseye ezdirmez.	1	3	4
		9. Bizlere güveniyor.	2	1	3
		10. Bizleri eleştirmez.	2	1	3
		11. Bizi sahiplenir.	1	2	3
		12. Öğretmenimizin göz rengini seviyorum.	3	0	3
		13. Benim heyecanımın yenmemde bana yardımcı oluyor.	2	0	2
	14. Bizlere değer verir.	1	1	2	
	Olumsuz				
	1. Öğretmenim bana bağırır.	3	2		
	2. Öğrenciler ondan korkar.	1	3	5	
	3. Bizlere biraz kaba kuvvet uyguluyor.	2	1	4	
	4. Sinirlendiğinde ondan korkarım.	2	1	3	
	5. Bana lakap takıyor.	1	1	3	

Öğretmen-öğrenci ilişkilerindeki olumlu cevaplara bakıldığında 14 tane olumlu görüşün oluştuğu görülmektedir. Bu olumlu görüşlerden eşit frekansa sahip üç kod ilk sırada yer almaktadır. Bu kodlar içerisinde 'öğretmenimi çok seviyorum.' (F=9) kodu öğrencinin kendi özelliğini yansıtırken, 'Bizlere iyi davranır.' (F=9) ve 'Bizlerden düzgün konuşmamızı ister.' (F=9) kodu öğretmene ait özellikleri yansıtmaktadır. Ayrıca 'Bizimle çok ilgileniyor.' (K=4, E=4) kodu kızların ve erkeklerin eşit sayıda belirttikleri olumlu bir özellik olarak karşımıza çıkmaktadır.

3.3. Öğretmenin Öğretmenlik Mesleği Özellikleri

Tablo 4 araştırmanın yapıldığı sınıfın sınıf öğretmenin öğretilen mesleğine ilişkin öğrencilerle dile getirilen bazı özelliklerini ortaya koymaktadır.

Tablo 4. Öğretmenin Öğretmenlik Mesleği Özellikleri

Kodlar	Kız	Erkek	f		
Öğretmenin Öğretmenlik Mesleği Özellikleri	Olumlu	1. Engelli arkadaşımızla oldukça ilgileniyor.	5	6	11
		2.Sınıfta öğrenciler arasında ayırım yapmaz.	6	4	10
		3. Verdiği ödevleri zamanında kontrol eder.	5	4	9
		4. Derse zamanında gelir-gider	4	5	9
		5.Dersleri anlayabileceğimiz şekilde anlatıyor.	5	3	8
		6. İyi bir öğretmendir	3	5	8
		7. Bizlere ödülleri verir.	4	3	7
		8.Konuyu kitaptan ve bilgisayardan tekrar eder.	3	4	7
		9. Sınıfta herkese eşit davranır	4	3	7
		10. Herkesin çalışmasını sınıfın bir kenarında sergiler	4	3	7
		11. Türkçeyi iyi biliyor.	4	2	6
		12.Konularla ilgili testler verir	3	3	6
		13. Velilere saygılı davranıyor	3	2	5
		14.Öğretmenlerle tartışmaz	2	3	5
		15.Konularla ilgili testler verir	3	3	6
	16. Evimizi arayıp ailemin halini hatırını soruyor.	3	3	6	
	17. Her şeyi düzenleyip dersi düzenli bir şekilde anlatıyor	3	3	6	
	18. Sınıfın duvarlarına eğlenceli-öğretici bilgiler asar.	3	3	6	
	19.Öğretmenlerle tartışmaz	2	3	5	
	20. Velilere saygılı davranıyor	3	2	5	
	21. İlginç ödevler veriyor.	3	2	5	
	22. Sınıfa konuyla ilgili araç-gereç getiriyor.	3	2	5	
	23. Arkadaşlarıyla yardımlaşır	3	2	5	
	24.Çeşitli etkinlikler yapar.	4	1	5	
	25.Güzel örnekler bulur.	2	2	4	
	26. Farklı deneyler yaptırıyor.	2	2	4	
	27. Bizlere öğütler verir.	2	1	3	
	28.Bizi ciddiye alır.	2	1	3	
	29. Sorularımıza cevaplar bulur	2	0	2	
	30. Her mesleğe saygı duyar.	1	0	1	
Olumsuz	1. Fazla ödev veriyor.	5	3	8	
	2. Anlattığı şeyleri anlamadığımızda bizlere kızıyor.	3	1	4	
	3. Bir işi olduğunda sınıfta telefonla konuşur.	3	1	4	
	4. Sinirlendiğinde şiddet uygulayabiliyor.	2	1	3	
	5. Dalgın veya üzgün olduğunda ders işlemekten hoşlanmaz.	2	1	3	
	6.Çalışkanları kayırıyor.	2	1	3	
	7. Bazen belli bir süre dersi kaynatır.	1	0	1	

Tablo 4'teki verilere göre sınıf öğretmeninin öğretmenlik mesleğine ilişkin olumlu özelliklerinin toplam 30 kod oluşturduğu görülmektedir. Öğretmenin öğretmenlik mesleğine ilişkin özellikleri öğrencilerin sınıfta öğretmen davranışlarını anlamlandırması sonucu yapılan görüşmelerden elde edilen verilere göre oluşturulmuştur. Bu kategoride öğretmenin sınıf içi ders uygulamaları, öğretmenliğe ilişkin bazı tutumları ve öğrenci görüşleri yer almaktadır. Olumlu cevaplar ele alındığında öğrencilerin en olumlu bulduğu kod 'Engelli arkadaşımızla oldukça ilgilidir.' (F=11) kodu olmuştur. Bunu öğrencilerin yarıdan fazlası dile getirmiştir. 'Sınıfta öğrenciler arasında ayırım yapmaz.' kodu öğrencilerle ikinci olumlu öğretmen özelliği olarak ele alınırken, 'verdiği ödevleri zamanında kontrol eder.' (F=10) ve 'derse zamanında gelip-gider.' (F=10) kodları üçüncü sıradaki olumlu cevaplardır. Olumsuz öğrenci cevaplarında 7 tane olumsuz kod oluşmuştur. Bu kodlardan öğretmenin en olumsuz bulunan mesleki özelliği 'Fazla ödev veriyor.' (F=8) öğrenci görüşleriyle ortaya çıkmıştır. Bununla birlikte 'Anlattığı şeyleri anlamadığımızda bizlere kızması.' (F=4) ve 'Bir işi olduğunda derste telefonla konuşur.' (F=4) davranışları öğretmenin öğrenciler tarafından olumsuz olarak nitelendirilen mesleki davranışlarıdır.

3.4. Sınıf Ortamı

Tablo 5'te sınıf ortamında öğretmen-öğrenci, öğrenci ve akran grupları arasında meydana gelen yaşantılara ve dolayısıyla bazı hedeflenmeyen davranışların gelişmesine dair bilgiler vermektedir.

Tablo 5 incelendiğinde dikkat çeken ilk durum sınıf ortamı ile ilgili olumlu görüşlerin yeteri kadar olmamasıdır. Bu durum bu sınıfın sınıf ortamında öğrencilerin genel olarak rahatsızlık duyduğu bazı durumların olduğunu işaret etmektedir. Öğrenciler sınıf ortamında 'Arkadaşlarım birbiriyle yardımlaşır.' (F=9) ve 'Arkadaşlığımız oldukça güzel.' (F=8) cevaplarıyla en olumlu buldukları

iki durumu belirtmişlerdir. 'Arkadaşlarımla aram iyidir.' (F=6) ve 'Arkadaşlarımla kötü alışkanlığı yoktur.' (F=6) kodları eşit sayıda öğrenci tarafından belirtilmiştir. Erkeklerin en olumlu bulunduğu sınıf ortamı özelliği "Arkadaşlarımla birbirleriyle yardımlaşır." (E=5) iken kızların en olumlu bulunduğu durum ise erkeklerden farklı olarak "Kızlar genellikle daha temizler." (K=5) kodu olmuştur.

Tablo 5. Sınıf Ortamının Olumlu Özellikleri

		Kodlar	Kız	Erkek	f
Sınıf Ortamı Olumlu Özellikleri	Olumlu	1.Arkadaşlarımla birbirleriyle yardımlaşır.	4	5	9
		2. Arkadaşlığımız oldukça güzeldir.	4	4	8
		3.Arkadaşlarımla aram iyidir.	4	2	6
		4.Arkadaşlarımla kötü alışkanlıkları yoktur.	2	4	6
		5. Arkadaşlarımla şakacıdır.	2	3	5
		6. Dürüst olan arkadaşlarımla var.	2	3	5
		7. Sınıf ortamımızı seviyorum.	4	0	4
		8. Kızlar genellikle daha temizdirler.	5	1	4
		9. Sınıfta herkesin kendine ait bir sırası var.	2	2	4
		10. Sınıf kuralları ihtiyaçlarımızı karşılar.	2	1	3
		11. Onları kırmak istemiyorum.	1	1	2
		12. Arkadaşlarımla arkadaşta dururlar.	0	2	2

Tablo 6'da verilen sınıf ortamında yaşanan olumsuz durumlara bakıldığında öğrencilerin kavga ettiği, sınıf kurallarına uymadıkları, küfürlü konuştukları ve yalan söyledikleri gibi sınıf ortamında olmaması gereken bazı durumlarla karşılaşmaktadır. Bu bölümde dikkat çeken önemli bir nokta sınıf ortamındaki olumsuz durumların sınıf ortamında başarıyı sağlayacak olumlu özelliklerden sayıca fazla olduğudur. Öğrencilerin en çok rahatsız olduklarını bildirdiği olumsuz durum 'Arkadaşlarının küfür ediyor.' (F=10) olmuştur. Bu durumu "Sınıf kurallarına uymuyorlar" (F=8) ve "sınıfta kavga oluyor." (F=8) eşit sayıda öğrenci tarafından dile getirilmiştir. Erkek öğrencilerin sınıf ortamında en olumsuz bulunduğu durumlar "Sınıfta kavga oluyor." ve 'Kızlarla iletişim iyi değil.' (E=4) olmuştur. Kızlarda ise en önemli sorun 'Arkadaşlarımla beni eleştiriyor.'

(K=5) durumu olarak öne çıkmaktadır. Kızlar ve erkekler “sınıf ortamındaki karşı cinsle olan iletişimi” olumsuz bulmuşlardır.

Tablo 6. Sınıf Ortamının Olumsuz Özellikleri

		Kodlar	Kız	Erkek	f
Sınıf Ortamı Olumsuz Özellikleri	Olumsuz	1. Arkadaşlarım küfür ediyor.	7	3	10
		2.Sınıfta kavga oluyor.	4	4	8
		3. Sınıf kurallarına uymuyorlar.	5	3	8
		4. Arkadaşlarım beni sürekli eleştiriyor.	5	2	7
		5. Dersin düzenini bozuyorlar.	3	3	6
		6.Hemen küsüyorlar.	4	1	5
		7. Arkadaşlarım yalan söylüyorlar.	2	3	5
		8. Sınıfta gruplaşma var.	3	2	5
		9. Erkeklerle arkadaşlığım iyi değil.	4	0	4
		10. Arkadaşlarım her şeyi ispiyonluyorlar.	3	1	4
		11.Kavgayı genelde erkekler yapıyorlar.	4	0	4
		12. Sınıfta çok toz oluyor.	2	2	4
		13. Kızlarla iletişimim iyi değil.	0	4	4
		14. Sınıfta pis kokular oluyor.	2	2	4
		15. Öğretmenimizi kandırıyorlar.	0	3	3
		16.Arkadaşlarım onları sevmeyenlere kötü davranıyorlar.	1	2	3
		17. Başarılı öğrenciler biraz şımarıklar.	1	1	2
		18. Sıralara düzgün oturmuyorlar.	1	1	2
		19. Konuşmama saygı göstermiyorlar.	1	1	2
		20. Arkadaşlarım tembel arkadaşlarımızı sevmiyorlar.	0	1	2
		21.Sınıftaki oturma düzeninden hoşlanmıyorum.	1	1	2
		22.Karşı cinsle arkadaşlığımı yanlış anlıyorlar.	2	0	2
		23. Beni oyunlarına almıyorlar.	0	2	2

3.5. Ödül ve Cezalar

Tablo 7’de araştırma yapılan sınıfın sınıf ortamında kullanılan ödül ve cezalara ilişkin bilgiler verilmektedir.

Tablo 7. Ödül ve Cezalar

Kodlar		Kız	Erkek	f	
Ödül ve Cezalar	Olumlu	1. Test kitabı hediye etmek.	3	4	10
		2. Dışarıya çıkarmak.	4	5	9
		3. Bilgisayarla oynatmak.	0	3	6
		4. Alkışlatmak.	3	2	5
		5. Yiyecek ya da içecek almak.	2	1	3
	Olumsuz	1. Sınavlardan 5 puan kırmak.	4	3	7
		2. İdareye göndermek.	0	5	5
		3. Veliyi haber vermek.	2	3	5
		4. Etkinliklere katılmamak.	2	3	5
		5. Azarlamak-bağırarak.	2	2	4
6. Şiddet uygulamak.	2	2	4		
14. Sınıfı temizlemek.	2	1	3		
10. Teneffüse çıkarmamak.	2	0	2		

Tablo 7 incelendiğinde bu temada oluşan ödüller kodları dikkate alındığında sınıf öğretmenin en çok uyguladığı ödülün öğrencilerine ‘Test kitabı hediye etmek.’ (F=10) ödülüdür. Öğrencilerin % 50’si bu ödül hakkında görüş bildirmektedir. Maddi yönlü bu ödülün ardından mahrum olunmamış ancak istenen davranışı gerçekleştirmekle elde edilecek olan ‘Dışarı çıkartmak.’ (F=9) ödülü ikinci sırada yer alırken öğrencinin başarıma duygusunu artıracak ‘Alkışlatmak.’ (F=6) ödülü üçüncü sırada yer almaktadır. Öğretmenin en fazla uyguladığı ceza yöntemi ise ‘Sınavlardan 5 puan kırmak.’ (F=7) cezasıdır. Ayrıca üç farklı ceza yöntemi eşit sayıda öğrenci tarafından belirtilmiştir. Bu cezalar ‘İdareye göndermek.’, ‘Veliye haber vermek.’ ve ‘Etkinliklere katılmamak.’ cezalarıdır (F=5).

4. SONUÇ, TARTIŞMA ve ÖNERİLER

Bu araştırmaya konu olan 4. sınıf öğrencileri öğretmenlerinin kişilik özellikleri hakkında olumlu görüşlere sahip oldukları görülmüştür. Sınıf öğretmenin olumlu kişilik özellikleri, öğrencilerin olumlu model olarak öğretmenlerinin davranışlarını almalarına yardımcı olacaktır. Öğretmenin olumlu kişilik özellikleri dersin hedeflerine ulaşmada ve öğrencilere inandırıcı olması bakımından

öğretmenin öğrenciler üzerindeki başarısını artırabileceği söylenebilir. Ancak öğretmenin bazen çok sınırlı olması öğrencilerin ileride bu davranışı gösterme riskini artıracaktır. Genel olarak öğretmenin kişilik özellikleri eğitimin istendik davranışlarına katkı sağlayacağı ve öğrencinin pozitif bakış açısı geliştirmesine yardımcı olacağı söylenebilir.

Öğretmenlerin öğretme-öğrenme süreçlerinde görüşlerini, inançlarını, değer ve beklentilerini gerek açıkça, gerekse örtük bir şekilde öğrencilerine iletmektedirler (Yüksel, 2004). Bu nedenle öğretmenlerin kendi kişisel özelliklerini de öğrencilerine ideal kişilik gibi göstermeleri öğrencilerinin hayata karşı duruşlarında öğretmeni gibi davranmalarına neden olacaktır. Bu bağlamda öğrenciler öğretmeninden eğitim programında yer almayan ancak öğretmenin işe koştuğu bazı gizli hedeflerle donanacaklardır. Öğretmenlerin bazı olumlu kişilik özellikleri olabilir. Ancak bazı olumsuz kişilik özellikleri yine öğretmenin modelinde öğrenci tarafından alınacaktır. Bu sınıftaki öğrencilerin ileride sınırlı olması öğretmenin kişilik özelliğinden dolayı beklenebilir. Çünkü öğrenciler öğretmenlerinin birçok özelliğini gelecekte yansıtabilirler. Yücel ve Kaynak (2008) yaptıkları araştırmada olumlu öğretmen kişilik özelliklerine sahip olan eğitimcilerin örgütsel ve mesleki açıdan diğer meslektaşlarına göre daha başarılı olduğu, kurum başarısı ve kültürünün sürdürülebilirliği açısından önemli olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Bu araştırmada incelenen sınıfın sınıf öğretmenin olumlu özelliklerinin fazla olması, öğretmenin çalışmalarına ve kurum yaşantısına olumlu özellikler sağlayabileceği yorumlanabilir.

Öğretmen kişilik özellikleri üzerine araştırma yapan Hedges'e göre; insanın dış dünyaya karşı tutumunu yansıtan dışadönüklük ve içedönüklük boyutundaki insanların özellikleri şunlardır: Dışadönük insan, diğerleriyle beraber olmayı tercih eder, çok sayıda arkadaşı vardır, yalnız kaldığında huzursuz olur, grup

içerisinde kendini daha dinç ve enerjik hisseder. Aynı zamanda duygu ve düşüncelerini rahatlıkla ifade eder, kolayca iletişim kurar ve düşüncelerini diğerleriyle paylaştıkça, tartışıkça düşünceleri netleşir, berraklaşır (Yapıcı, 1999). Buradan hareketle araştırmadaki öğrenci görüşlerine göre kişilik özellikleri belirlenen öğretmenin kişilik özelliklerinin Hedges'in yukarıda sıralamış olduğu dışadönük insan özellikleri ile benzer yönleri olduğu söylenebilir.

Öğretmen-öğrenci ilişkileri temasında “öğretmenin öğrencilerine bağırdığı” yönündeki olumsuz cevap, öğrencilerin sağlıklı iletişim becerileri geliştirmesinde onların gelecekte sorunlar yaşayabileceği öngörülebilir. Çünkü bu davranışı geliştiren bireyler sorunlara çözüm önerisi getirmektense bağırarak konuşup karşısındaki kişiyi bastırma davranışı geliştirecektir. Bununla birlikte öğrencilerin öğretmenlerinin bağırarak konuşmasının doğal bir sonucu olarak öğrenciler öğretmenlerden korkmaktadırlar. Bastırılmış bireylerin sağlıklı iletişim kuramayacakları düşünüldüğünde bu durum eğitimin hedefleri arasında yer alan eleştirel düşünceye sahip olmaya zıt bir duruma neden olacaktır. Buna rağmen öğrencilerin yarısına yakınının öğretmenlerini sevdiğini söyledikleri görülmüştür. Bu durum öğretmen-öğrenci ilişkilerine açısından oldukça olumludur. Öğrencilerin “öğretmenimiz bize karşı dürüst davranmakta” sözü bunu destekler niteliktedir. Yine bu kategori dikkate alındığında öğretmenin öğrencileri tarafından sevildiği, öğrencilerle olumlu iletişime sahip olduğu görülebilir. Ancak olumsuz görüşler dikkate alındığında sınıf ortamındaki bu olumlu bakış biraz daha otoriter ve cezalandırıcı bir yapının varlığına işaret etmektedir. Bilindiği gibi örtük program öğretmen-öğrenci iletişimini de kapsamaktadır. Öğretmenin öğrencileriyle kurmuş olduğu iletişimin şekli ve düzeyi ile sınıftaki davranışları arasında yakın bir ilişki bulunmaktadır (Yüksel, 2004).

Tatar (2004) etkili öğretmenin öğrencilerle kurduğu iletişim ortamının özelliklerini şu biçimde tanımlamaktadır: *Etkili öğretmenler* destekleyici, işbirliğine dayalı bir sınıf iklimi oluştururlar. Öğrencileri dinleyerek interaktif bir öğretim gerçekleştirir ve öğrencilerle güven ve saygıya dayalı bir ilişki kurarlar. Olumlu tutumlar sergilerler. İstekli, enerjik ve şefkatlidirler; ses tonlarında, yüz ifadelerinde, jest ve mimiklerinde, kelime seçimlerinde tehdit edici bir tarz benimsemezler, iyi birer iletişimcidirler; açık, somut bir dil ve öğrencilerin seviyesine uygun kelimeler kullanırlar, göz iletişimi kurarlar ve destekleyici tepkilerde bulunurlar. Öğrencileri utandırmamaya özen gösterirler. Öğrencilerin öğrenebileceğine, kendilerinin de bir farklılık meydana getirebileceklerine inanırlar. Konularda ve öğretim yöntemlerinde sahip oldukları uzmanlık bu öğretmenlere etkili bir öğretim yapma imkânı sunar. Ayrıca iyi ve mesleğinde etkili bir öğretmen öğrencileri arasında ayırım yapmaz. Araştırmaya katılan öğrencilerinin görüşlerine göre öğretmenin en olumlu mesleki özelliği öğrenciler arasında ayırım yapmamasıdır (F=11). Öğretmenin bu özelliği öğrencilerin verdiği “Engelli arkadaşımızla oldukça ilgileniyor.” (F=10) cevabıyla da desteklenmektedir. Öğretmenin bu olumlu özelliği öğrencilerin eşitlik kavramını geliştirmelerine yardımcı olacaktır. Bazı derslerin hedefleri arasında yer alan bu kavramın öğretmenin bu mesleki özelliği ile desteklendiği açıkça görülmüştür. Ayrıca bu kategoriye ilişkin öğrenci cevapları dikkate alındığında sınıf öğretmenin birçok etkili öğretmen niteliğine sahip olduğu görülmüştür.

Çelikten, Şanal ve Yeni (2005) öğretmenlik mesleği özelliklerini aşağıdaki gibi sıralamaktadırlar:

- Zamanı etkili kullanır, derslere zamanında başlar ve zamanında bitirir.
- Diğer yönetici ve öğretmenlerle işbirliği yapar.
- Öğrencinin sorunlarını, fizyolojik, duygusal, sosyal özelliklerini bilir ve buna göre davranır.

- Öğrencilerin problem çözüme, sistematik ve yaratıcı düşünme becerilerini geliştirmeye çalışır.
- Öğrendiklerini pratiğe dönüştürebilen bireyler yetiştirir.
- Öğrencileri bir üst öğrenime, topluma ve hayata hazırlamaya çalışır.
- Öğretim ve öğrenmeyle ilgili son gelişmeleri izler ve sınıfta uygula-maya çalışır.
- Sınıf yönetiminin tüm etkinliklerinde öğrencinin katılımını esas alır.
- Kendini sürekli geliştirmenin arayışı içinde olur.
- Güvenilir ve geçerli ölçme tekniklerini kullanarak öğrenci başarısını objektif değerlendirir.
- Öğrencilere, eğitimin, öğrenmenin yaşam boyu devam eden bir süreç olduğu bilincini kazandırır.
- Özgür bir sınıf ortamı hazırlayarak öğrencilerin girişken, kendini gerçekleştirebilen bireyler olmasını sağlamaya çalışır.
- Her türlü öğretim yöntem, teknik ve stratejilerinden öğretimde yararlanır.

Bu özellikler dikkate alındığında araştırmada mesleki özellikleri ile ilgili olumlu ve olumsuz özellikleri verilen sınıf öğretmeninin bu bilgiler ışığında öğretmenlik mesleği özelliklerinden bazılarına sahip olduğu bilgisine ulaşabilmektedir. Öğrenci görüşleriyle elde edilen birçok bulgu ele alınan sınıfının öğretmeninin Çelikten, Şanal ve Yeni (2005) tarafından yapılan mesleki yeterlilik ile örtüşen özelliklerin bulunduğunu göstermektedir.

Araştırmanın yapıldığı sınıfın sınıf ortamı ile ilgili bazı sorunları olduğu görülmüş, bu sorunların akran gruplarıyla ilgili sorunlar temelinde oluştuğu görülmüştür. Araştırmanın yapıldığı sınıfın en önemli sorununun kavga ve küfür olduğu belirlenmiştir. Okulun bulunduğu sosyal çevrenin ve sosyo-ekonomik yapının

bunun üzerinde etkili olduğu düşünölmekle birlikte şiddetin toplumumuzun önemli bir gerçeği olduğunu da akıldan çıkarmamak gerekecektir. Yine bu sınıfta karşı cinsler arasında iletişim kopukluğu olduğu belirlenmiştir. Eğitim hedefleri dışında okulda verilen eğitimin, çevrenin beklentisinin ya da öğretmenin yapısının bu etki ettiğini söylemek örtük programa etki eden unsurlar düşünöldüğünde olanaklı olacaktır.

Akran gruplarının birbirini sürekli eleştirmesi ve öğrenciler arasında küsmelerin yaşanması sağlıklı bir sınıf ortamında rastlanmayacak durumlardan birkaçıdır. Okulda şiddet yalnızca öğretmenin öğrencilerine uyguladığı şiddetle sınırlı kalmamaktadır. Akran şiddeti okullar için önemli sorunlardan biri haline gelmiştir. Okuldaki Şiddeti adlı çalışmasında bu şiddeti “küresel bir tehdit” olarak nitelendiren Debarbıex (2009), şiddetin eğitimsel, sosyal, siyasal ve pragmatik bir tehdit oluşturduğunu dile getirmektedir. Araştırmanın yapıldığı sınıf ortamındaki iletişime bakıldığında kızlardan ve erkeklerden de eşit sayıda bireyin karşı cinsle iletişimin iyi olmadığını dile getirdiği görölmektedir. Bu durum gelecekte karşı cinsler arasındaki iletişimsizliğin ve toplumsal bir yara haline gelen kadına şiddetin artmasına neden olabileceği söylenebilir.

Öğretmenin sınıf ortamında uyguladığı ödöl ve cezalara bakıldığında öğrencilerin şiddete olan eğilimlerini artıracak net bir veri bulunamamakla birlikte öğretmenin şiddet uyguladığı sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca öğrencilerin idareye gönderilmesi sonucu orada yaşanan hakkında net bir bilginin elde edilmesi bu konuda kesin sonuca ulaşmaya yardımcı olacaktır.

Öğretmenin cezaların yanında ödüllere de yer verildiği görölmüştür. Manevi ve maddi ödöllerin kullanıldığı araştırmanın yapıldığı sınıfta en göze çarpan ödöl testlerin hediye edilmesidir. Bu sınıfta notun bir ödöl olarak kullanıldığı

görülmüştür. Öğretmenin uyguladığı cezalara bakıldığında puan kırmak en fazla uyguladığı ceza türü olarak karşımıza çıkmaktadır. Öğretmenin şiddet uyguladığı görülürken “etkinliklere katmamak” ve “olanlardan velileri haberdar etmek” diğer önemli ceza türlerindedir. Bilinmesi gereken en önemli hususlardan birisi “öğretmenin ya da yöneticinin düzeni, disiplini sağlama konusundaki izlediği yollar ne olursa olsun çocuk tarafından bir sorun çözme yolu olarak algılanacaktır.” (Gözütok, 2008). Bu nedenle araştırmada ele alınan sınıf öğretmenin ceza uygulamaları içerisinde az da olsa şiddetin yer alması öğrencilerin bir sorunla karşılaştıklarında, bu soruna çözüm önerisi getirmekte şiddet kullanma alışkanlıklarını artırabileceğini söylemek olanaklı olacaktır.

Bu araştırmanın bulguları ve sonuçlarından hareketle aşağıdaki öneriler sunulabilir:

- Bu araştırmada küçük bir çalışma grubu seçilerek okulun örtük programı belirlenmeye çalışılmıştır. Bu çalışmanın aksine daha büyük bir çalışma evreni seçilerek daha geniş bir çalışma yapılabilir. Bu şekilde elde edilen bulgular yardımıyla okulun genelinde uygulanan örtük programa ilişkin bilgilere ulaşmak mümkün olabilir.
- Örtük program sınıf içi atmosferiyle sınırlı olmadığı düşünüldüğünde yapılacak yeni çalışmalarda okulun fiziksel dizaynı, teneffüslerdeki öğrenci ve öğretmen davranışları, akran ilişkileri, eğitimciler arasındaki okul yaşamı, koridor ve bahçe yaşamı ile kantinde geçirilen zamanların bütünü incelendiğinde okulun örtük programı ile ilgili kapsamlı bir çalışmanın yapılması bu alana ilişkin önemli katkılar sağlayabilir.
- Eğitimciler, örtük programın belirlenmesiyle eğitim ortamlarında arzu edilmeyen öğrenci davranışlarının azaltılmasında fayda sağlayabilirler. Bu bakımdan öğrenci kişilik gelişiminde örtük programların bilinçli bir

şekilde kullanılması eğitimsel hedeflere ulaşmada önemli bir araç olarak kullanılması mümkün olabilir.

KAYNAKÇA

- Anderson, D. J. (1992). The hidden curriculum. 159 (1):21-22. 5 Ocak 2013 tarihinde www.ajronline.org/doi/pdf adresinden alınmıştır.
- Bilgin, N. (2000). *İçerik analizi*. İzmir: Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- Bilen, M. (1992). "Eğitimde Verimliliğe Öğretmenin Kişilik Özelliklerinin Etkisi." Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 8(1):27-30.
- Çelikten, M., Şanal, M. ve Yeni, Y. (2005). "Öğretmenlik Mesleği ve Özellikleri." Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 19(2): 207-237.
- Debarbiueux, E. (2009). *Eğitimde Şiddet Küresel Bir Tehdit*. Çev., İsmail Yerguz. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Demirel, Ö. (1999). *Eğitimde program geliştirme*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Kesici, E, T. ve Türkoğlu, A. (2012). "Ortaöğretim Kurumlarının Okul Yaşam Kalitesi Düzeyi ve Ortaöğretim Öğretmenlerinin Sınıf İçi İletişiminde Kullandıkları Örtük Program." Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 31 (1). ,147-160.
- Kuş, D. (2009). *İlköğretim Programlarının, Örtük Programın ve Okul Dışı Etmenlerin Değerleri Kazandırma Etkililiğinin 8.Sınıf İlköğretim Öğrencilerinin ve Öğretmenlerinin Görüşlerine Göre İncelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul.
- Gözütok, D. F. (2008). *Eğitim ve şiddet*. Ankara: Gazi Kitabevi
- Tatar, M. (2004). "Etkili Öğretmen." Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi, 1(2).

- Tuncel, İ. (2008). "Duyuşsal Özelliklerin Gelişimi Açısından Fiziki Ortamdan Kaynaklanan Örtük Programın İncelenmesi." Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 11(20):26-38.
- Veznedaroğlu, R. L. (2007). *Okulda ve Sınıfta Örtük Program (Bir Özel İlköğretim Okulu Örneği)*. Yayınlanmamış doktora tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Ankara.
- Yapıcı (Işıl), Ş. (2001). "Sınıf Öğretmenlerinin Kişilik Profilleri." Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 3 (1).
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2008). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yüksel, S. (2002). "Yüksek Öğretimde Eğitim-Öğretim Faaliyetleri ve Örtük Program." Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, XV (1).
- Yüksel, S. (2004). *Örtük program eğitimde saklı uygulamalar*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Yücel, C. ve Kaynak, S. (2008). "Öğretmenlerin Kişilik Özellikleri ve Örgütsel Vatandaşlık Davranışı." Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 20(1).

EXTENDED ABSTRACT

Education is the expected acculturation activity which proceeds with programmed steps and contain practices of which goals are pre-determined. The most important factor that regulates those activities is undoubtedly the education programs. Education and teaching programs are the most important factors that determine and redirect the quality of education. These programs clearly set forth the road map of the educator and the aim behavior of those who make use of education. Both the education program and the teaching program has a scope and limits. The scope of the hidden curriculum is wider in comparison to the official programs (Veznedaroğlu, 2007).

The program which is known with the name of hidden curriculum is determined after long and arduous efforts. The goals of education must be clear. However both the educational practices and the architects of those practices or the fields of application and the world views of the individuals in charge of educational practices and their perception of life have a latent effect on the result of education. At this point it is important to determine those factors which are latent because it is well possible that not all the latent goals are in harmony with the general philosophy of education and the expectations of the society. These negative situations may be elucidated by means of planned observations or listening to what the secondary education students say. A study which has been carried out for that purpose shall help us in collecting data and the opinions of the students, which are our main source of data, shall help us in having access to the latent program of the educational environment.

The views of the students of the 4th class a primary school in the school year of 2012-2013 have been taken into consideration in this study. In this study, which is a qualitative one, the replies given by the students to the interview questions, which have been prepared before, have been subjected to a content analysis and an attempt has been made to determine the hidden curriculum of the school in the light of the findings obtained. The interview technique used in this study is the standardized open-ended interview technique. This approach is effectively used in a survey if more than one interviewees have to be used. Likewise, the technique also reduces the differences that may arise from the skills and characteristics of the interviewees. (Yıldırım & Şimşek, 2008).

The basic purpose of this study is the determination of the hidden curriculum of the school with the help of the views of the students. Within the scope of that purpose, the factors which constitute the classroom climate, in which the

students are educated, have been taken into consideration as factors of hidden curriculum. The elements of the classroom climate which have been determined for that purpose are as follows:

- Personality traits of the teacher
- Teacher-student relationships
- Professional properties of the teacher
- Classroom environment
- Rewards and punishments

This study aims at determining the findings about the latent program by gathering the data related to the hidden curriculum in the classroom environment basing on the views of the students. The questions asked to the students have been asked during the face to face interviews made with the students and the answers given by the students were directly recorded.

The students were asked the following three questions:

- Can you tell us about your class teacher?
- Can you tell me about your friendship relations with your friends in the class environment?
- Can you tell me a little bit about your classroom environment?

The views gathered from the interviews were subjected to a content analysis and the hidden curriculum of the school has been tried to be determined by interpreting the findings obtained on the basis of encodings. Content analysis is a technique which ensures a methodical, systematic, objective and, if possible, quantitative examination of the basic elements which preclude understanding the content of various texts through a naive reading for the purpose of classifying and interpreting those elements (Robert & Bouillaget, 1995).

Five different categories have been formed when the texts of these interviews have been subjected to a content analysis one by one at the end of these interviews. 120 of these encodings made for those categories were related to the teachers and 45 of them were related to the classroom environment.

It has been observed that the students of the 4th class who are the subject of this survey have positive views about the personality traits of their teachers. The positive personality traits of the class teacher would help ensuring that the students take the behavior of their teachers as a positive model. Positive personality traits of the teacher might be said to increase the success of the practices of the teacher related to the students from the point of view of attaining the targets of the class and being credible for the students. However the fact that the teacher is sometimes very angry shall in turn increase the risk of observing the same type of behavior in the students as well. Generally the personality traits of the teacher shall contribute to the expected behavior of the education.

The negative answers regarding the teacher student relations which state that the teacher yells at the students may said to be a potential source of problem regarding the development of healthy communication skills by the students because individuals who developed that type of behavior would prefer to suppress their counterpart by yelling and shouting instead of proposing solutions for a problem. However the students are afraid of their teachers as a natural result of being shouted at by the teachers. When we consider the fact that the individuals with repressed personalities cannot establish a healthy communication we may say that this will lead to a situation which is contrary to having a critical type of thinking which is one of the goals of education . Despite this fact it has been observed that almost half of the students have said

that they love their teacher. This situation is quite positive from the point of view of teacher-student relations.

The statements of the students that their teacher is decent against them supports that observation. A good teacher who is effective in his/ her profession makes no discrimination among his/her students. Making no discrimination among the students is the most positive Professional trait of the teacher according to the students. It has been concluded that this trait of the teacher has been supported by the answers given by the students who said "Our teacher is closely interested with our handicapped friend." This positive trait of the teacher shall help students to developed the concept of equality. It has been clearly observed that this concept, which is among the goals of some classes, has been supported by the said professional trait of the teacher. Besides when we take into consideration the answers of the students related to that category, it has been observed that the class teacher had many properties that an effective teacher must have.

It has been observed that the class about which the survey has been carried out had some problems related to the classroom environment and it has further been observed that these problems have arisen on the basis of the problems related to the students of the same age group. It has been found that the most important problem of the class was quarrels and swearing among the students. Even though it is believed that the social environment and socio-economic source in which the school is positioned might have an impact on that situation to a certain extent we must also not forget that violence is a concerted and important reality of our society. Another problem that has been identified in this class was the lack of communication between the opposite sexes. It shall be possible to say that the education , expectations of the social environment

or the personality traits of the teacher are effective factors that lead to that situation when we take the factors that have an impact on the hidden curriculum into consideration.

When we have a look at the rewards and punishments applied by the teacher in the classroom environment it has been concluded that the teacher had applied violence although no clear -cut data have been found that would increase the inclination of the children towards violence. Besides a clear knowledge about what the student had experienced as a result of being remitted to the school administration would be helpful in reaching a final conclusion in this regard. It has been observed that the teacher not only imposed punishments but also gave rewards. The most striking reward given in this class, where spiritual and material rewards are given, is presenting the tests as a gift. It has also been observed that the grades have been used as a reward in this class.